

Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2020 – kwiecień 2021

Włodzimierz Meissner¹, Andrzej Kośmicki², Szymon Bzoma³, Sabina Buczyńska⁴

¹ Pracownia Ornitologii, Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców, Wydział Biologii, Uniwersytet Gdański, Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk; w.meissner@ug.edu.pl

² Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING, Partyzantów 51/c/b/3, 80-254 Gdańsk

³ Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING, Świerkowa 34/7, 81-526 Gdynia

⁴ Miejski Ogród Zoologiczny Wybrzeża, Karwieńska 3, 80-328 Gdańsk

Celem raportowanych liczeń jest kontynuacja wieloletniego monitoringu liczebności i rozmieszczenia ptaków wodno-błotnych zimujących i migrujących na Zatoce Gdańskiej, który rozpoczął się jesienią 1984 roku. Zachodnia część Zatoki Gdańskiej stanowi ważne zimowisko dla wielu gatunków ptaków wodnych i między innymi z tego powodu znaczna jej część została włączona do sieci obszarów Natura 2000 pod nazwą Zatoka Pucka (PLB220005). Podobnie jak w latach poprzednich liczenia prowadzono wzdłuż brzegów zachodniej części tego akwenu, od ujścia przekopu Wisły do Przylądka Roze- wie, z pominięciem morskiego wybrzeża między Helem i Kuźnicą. Do liczeń włączono także Przekop Wisły od miejscowości Przegalina do jej ujścia do morza. Ptaki liczono raz w miesiącu od września 2020 do kwietnia 2021; okres ten obejmował migrację i zimowanie większości obserwowanych ptaków wodno-błotnych. Podczas kontroli styczeniowej policzono też mewy na dużym, komunalnym składowisku śmieci w Gdańsku-Szadół- kach. Zrezygnowano z liczenia mew na składowisku w Łężycach koło Gdyni, ponieważ są one tam skutecznie płoszone przez wynajętych sokolników i w ostatnich latach liczba ptaków była tam bardzo niska (Meissner et al. 2020). Z powodu trudności w oznaczaniu mew z grupy mew srebrzystych *Larus argentatus sensu lato* przebywających w dużych stadach, w niniejszym opracowaniu potraktowane je łącznie. Nie rozdzielano też dwóch niedawno wyróżnionych gatunków – gęsi zbożowej *Anser fabalis* i gęsi tundrowej *A. serrirostris*, traktując je razem jako *A. fabalis sensu lato*. Przedstawiając wyniki liczeń w ujęciu wieloletnim pominięto ptaki przebywające w porcie Gdynia, który wcześniej nie był objęty liczeniami.

Po serii łagodnych zim, w sezonie 2020/2021 pojawił się okres ujemnych temperatur dochodzących do -7°C . Złodzenie pojawiło się w styczniu i lutym obejmując swoim zasięgiem przede wszystkim Zatokę Pucką Wewnętrzną, gdzie pokrywa lub tzw. kasza lodowa tworzyła przy jej wybrzeżach pas szeroki na 100–500 m, a w najpłytszym miejscu koło Władysławowa do 1000 m, w obrębie którego obecne były oparzeliska. Zamarznięciu uległy przybrzeżne jeziora oraz przybrzeżny, wąski (50–100 m) pas wody między Kuźnicą i Juratą. W lutym zasięg złodzenia uległ zwiększeniu obejmując większość Zatoki Puckiej Wewnętrznej oraz niewielkie, przybrzeżne fragmenty Zatoki Puckiej Zewnętrznej. Średnia temperatura dla grudnia, stycznia i lutego wyniosła odpowiednio: $3,3^{\circ}\text{C}$, $0,6^{\circ}\text{C}$ i $-0,2^{\circ}\text{C}$ (www.tutiempo.net dla stacji pomiarowej w Helu).

We wrześniu stwierdzono 85 perkozów *Tachybaptus ruficollis* (tab. 1), co jest jedną z wyższych liczebności tego gatunku odnotowaną na tym akwenu, z czego 63 osobniki

przebywały na jeziorze Ptasi Raj. Wysokie liczebności tego gatunku we wrześniu były w tym miejscu obserwowane już wcześniej (Meissner & Kozakiewicz 1995). Najprawdopodobniej nie wszystkie z tych ptaków należą do lokalnej populacji łąkowej, która w latach 1996–2001 była tam bardzo nieliczna (Zielińska 2004). Między sierpniem i październikiem, a najczęściej we wrześniu, notuje się bowiem maksima liczebności perkozów podczas jesiennej migracji (Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Szlama et al. 2008, Sułek et al. 2014, Kaczorowski 2017, Stasiak et al. 2018). Zimą zanotowano wysokie liczebności grążyc z rodzaju *Aythya* oraz gągołów *Bucephala clangula* i tysek *Fulica atra* (tab. 1), co może być związane z przeniesieniem się ptaków z zamrzniętych w większości zbiorników na śródlądziu i przybrzeżnych wód północnego Bałtyku. W styczniu i lutym na badanym akwenie odnotowano też najwyższą od początku prowadzenia liczeń koncentrację krzyżówki *Anas platyrhynchos*. Pomimo niskich temperatur zimą na Zatoce Gdańskiej licznie przebywały świstuny *Mareca penelope* i krakwy *M. strepera*, które zwykle nie zimowały tu w wielkiej liczbie (tab. 1). Gwałtowny wzrost ich liczebności miał miejsce w roku 2019, a w kolejnych dwóch latach odnotowano stopniowe zwiększanie liczby osobników przebywających zimą na badanym akwenie (rys. 1). Natomiast cyraneczka *Anas crecca* licznie pojawiła się jedynie podczas poprzedniej zimy, która miała najłagodniejszy przebieg w 37 letniej historii badań prowadzonych nad Zatoką Gdańską (Meissner et al. 2020), a w omawianym sezonie jej liczebność była niska (rys. 1).

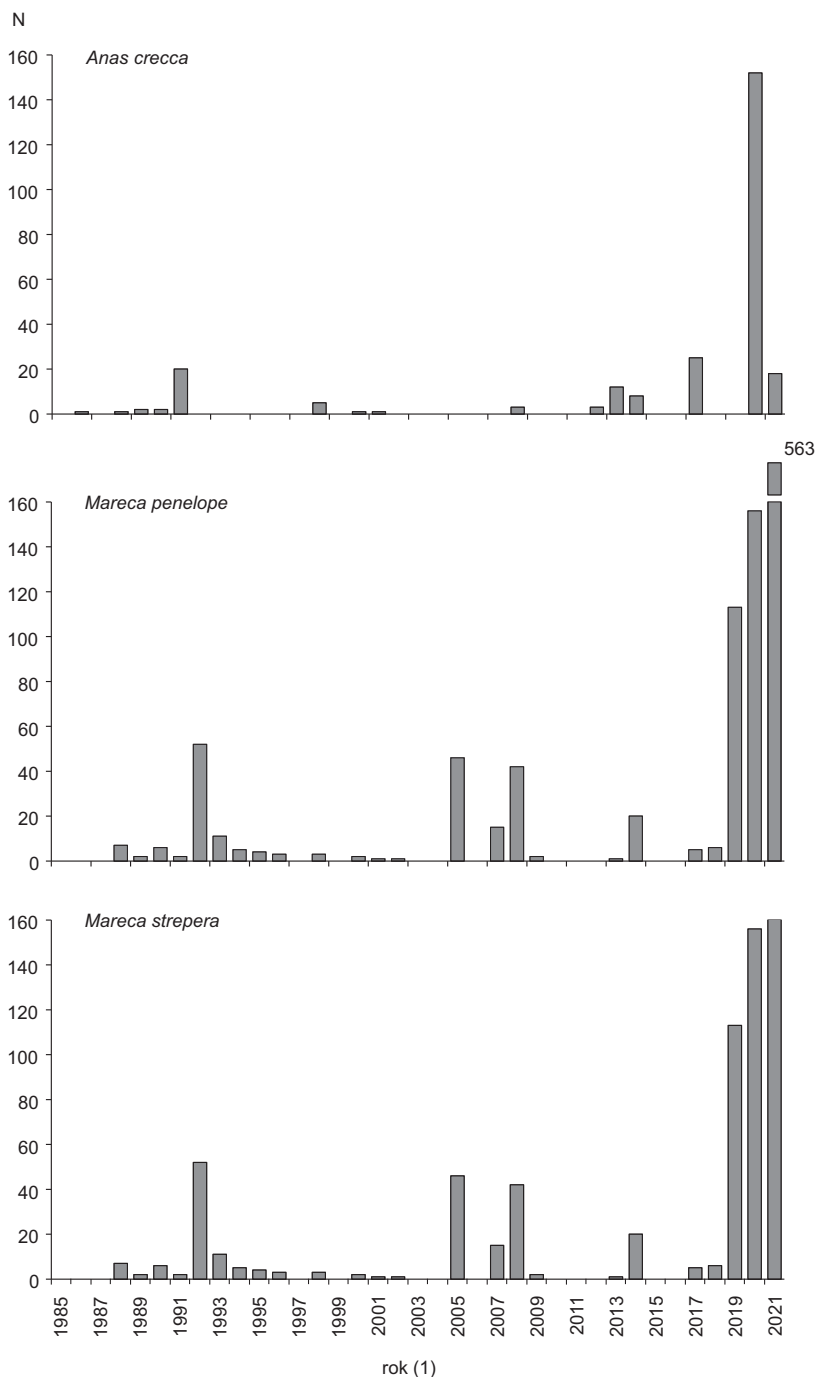
Tabela 1. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej od września 2020 do kwietnia 2021
Table 1. Numbers of waterbirds in the Bay of Gdańsk between September 2020 and April 2021.
 (1) – species, (2) – total

Gatunek (1)	12.–14.	17.–18.	13.–16.	12.–14.	16.–18.	13.–15.	13.–15.	17.–18.
	09.20	10.20	11.20	12.20	01.21	02.21	03.21	04.21
<i>Ardea cinerea</i>	62	128	104	135	129	96	74	39
<i>Ardea alba</i>	1	3	1	4	3	1	2	
<i>Cygnus olor</i>	720	1174	1465	3002	9047	7823	3100	898
<i>Cygnus atratus</i>		1		1				
<i>Cygnus columbianus</i>			4		1			
<i>Cygnus cygnus</i>	1	2	4	511	2255	1701	154	1
<i>Anser fabalis sensu lato</i>	217	7					72	
<i>Anser albifrons</i>		25	23		3	16	14	
<i>Anser anser</i>	1950	200	1728	244	154	2397	51	40
<i>Branta bernicla</i>	1	8	5					
<i>Branta canadensis</i>		1	100		1			
<i>Branta leucopsis</i>			63		24	54	24	
<i>Tadorna tadorna</i>	4				1		16	38
<i>Mareca penelope</i>	512	1042	1057	484	563	300	712	352
<i>Mareca strepera</i>	128	40	56	47	77	55	74	31
<i>Anas crecca</i>	296	83	53	15	18	16	749	233
<i>Anas platyrhynchos</i>	1372	3408	3705	13701	16950	18252	8266	194
<i>Anas acuta</i>	15	38	11	1			54	48
<i>Spatula querquedula</i>								4
<i>Spatula clypeata</i>	49	40	10	1	1			20
<i>Netta rufina</i>					4	5		

Gatunek (1)	12.–14.	17.–18.	13.–16.	12.–14.	16.–18.	13.–15.	13.–15.	17.–18.
	09.20	10.20	11.20	12.20	01.21	02.21	03.21	04.21
<i>Aythya ferina</i>	55	203	22	34	1039	1011	142	74
<i>Aythya nyroca</i>	1							1
<i>Aythya fuligula</i>	616	3479	5571	14042	11701	28501	22159	6319
<i>Aythya marila</i>		1343	6349	580	6249	5608	11865	7143
<i>Somateria mollissima</i>		51	7	10	12	11	143	
<i>Clangula hyemalis</i>		3424	3446	3573	5372	4314	11613	6739
<i>Melanitta nigra</i>		16	168	546	1354	462	1023	951
<i>Melanitta fusca</i>		237	2102	2431	3152	1567	1527	689
<i>Bucephala clangula</i>	173	1256	4245	5085	12860	10481	3099	587
<i>Mergellus albellus</i>		1	20	83	409	265	127	2
<i>Mergus serrator</i>		53	208	262	934	76	299	372
<i>Mergus merganser</i>	290	170	327	426	2128	2138	504	94
<i>Gavia stellata</i>			3	7	2	25	3	2
<i>Gavia arctica</i>			1	3		1	1	
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	85	34	31	10	3	7	3	
<i>Podiceps cristatus</i>	580	887	818	775	360	175	907	72
<i>Podiceps grisegena</i>		1	3	1		1	1	1
<i>Podiceps auritus</i>	3	4	30	19	5	1	12	37
<i>Podiceps nigricollis</i>	7	14	4	2	10	2	2	
<i>Morus bassanus</i>			1					
<i>Phalacrocorax carbo</i>	5540	2769	2791	3084	5812	1421	2111	1427
<i>Gallinula chloropus</i>				1		4		
<i>Fulica atra</i>	5573	8927	9930	7690	15472	18052	14770	21
<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	4888	5243	4296	3719	4542	6092	5604	553
<i>Hydrocoloeus minutus</i>	272	17			5			17
<i>Ichthyaetus melanocephalus</i>							2	
<i>Larus canus</i>	580	240	567	2566	4511	4984	1610	52
<i>Larus marinus</i>	228	337	332	251	210	453	112	32
<i>Larus argentatus sensu lato</i>	7748	7811	8794	9025	9833	15878	5415	2185
<i>Larus fuscus</i>		1		1		2		3
<i>Alca torda</i>	3							
Suma (2)	31967	42720	58496	72371	115207	132248	96417	29270

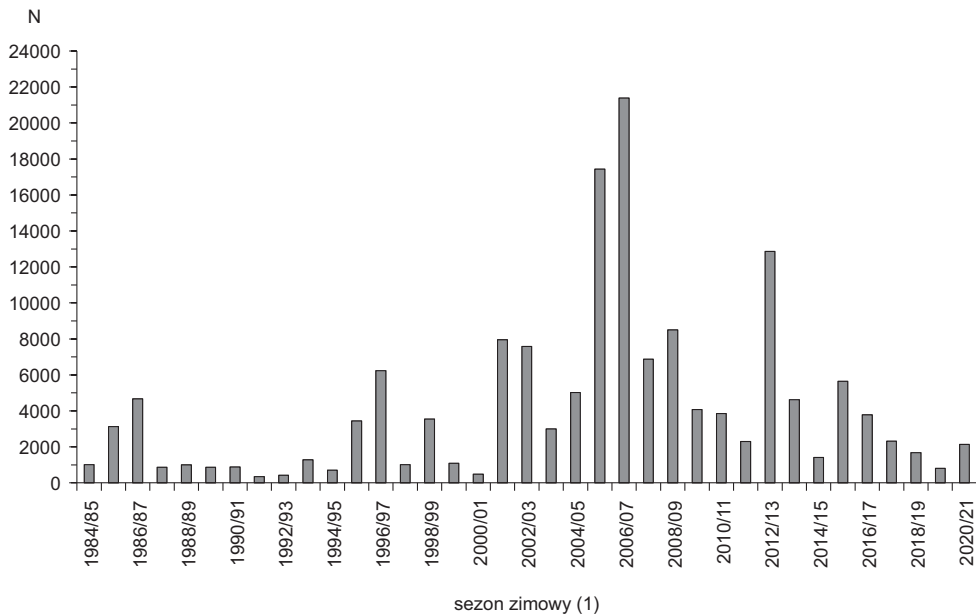
Omawiany sezon był kolejnym o niskiej liczebności zimujących nurogęsi *Mergus merganser* (rys. 2). Spadkowy trend liczebności populacji nurogęsi zimującej w północno-zachodniej i środkowej części Europy odnotowano w latach 1988–2012 (Nagy et al. 2014). Jednak dla całego obszaru Polski w latach 2011–2017 wykazano umiarkowany wzrost jego liczebności (Chylarecki et al. 2018). Ta rozbieżność może wynikać zarówno z różnych przedziałów czasowych, których dotyczyły te analizy, ale także z przesuwania się na północ i wschód Europy obszaru zimowisk ptaków wodnych w związku z postępującym ociepleniem klimatu (Lehikoinen et al. 2013, Pavón-Jordan et al. 2015).

W styczniu i lutym odnotowano najwyższą jak dotąd liczebność łabędzi krzykliwych *Cygnus cygnus* i łysiek (rys. 3, tab. 1). Interpretacja znacznych, wieloletnich zmian liczby pierwszego z tych gatunków, zarówno w zachodniej części Zatoki Gdańskiej (rys. 3), jak

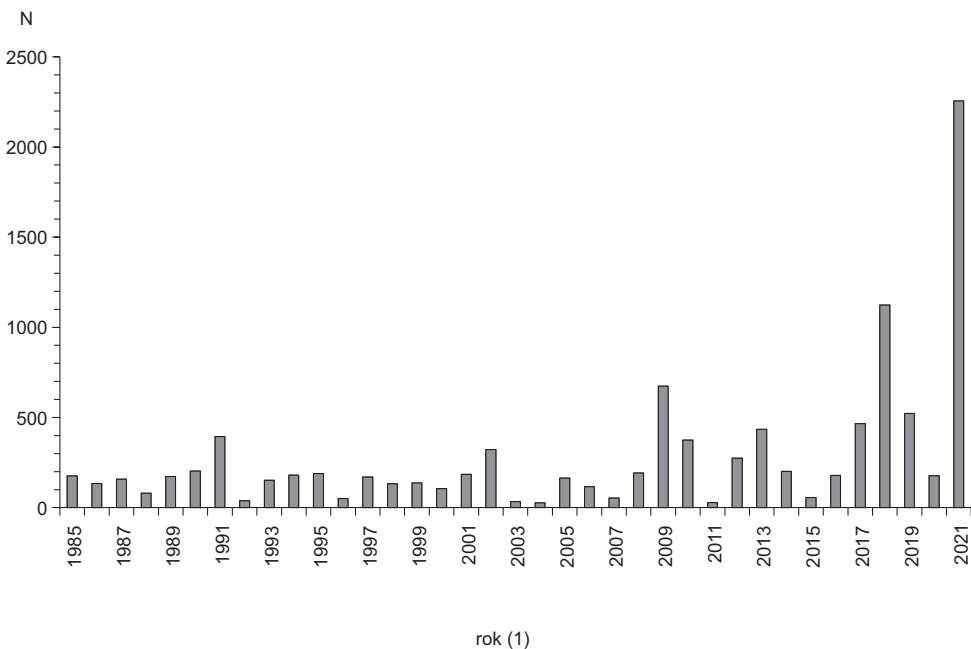
Rys. 1. Zmiany liczebności cyraneczki *Anas crecca*, świstuna *Mareca penelope* i krakwy *M. strepera* w styczniu w kolejnych latach prowadzenia badań

Fig. 1. Changes in numbers of the Eurasian Teal, Eurasian Wigeon and Gadwall in January in subsequent years of censuses. (1) – year

Rys. 2. Zmiany liczebności nurogęsia *Mergus merganser* w styczniu w kolejnych latach prowadzenia badań

Fig. 2. Changes of numbers of the Common Merganser in January in subsequent years of censuses. (1) – winter season

Rys. 3. Zmiany liczebności łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* w styczniu w kolejnych latach prowadzenia badań

Fig. 3. Changes of numbers of the Whooper Swan in January in subsequent years of censuses. (1) – year

Tabela 2. Liczebność poszczególnych gatunków mew stwierdzonych 18.01.2021 na składowisku śmieci w Gdańsku-Szadółkach

Table 2. Numbers of gull species recorded on 18 January 2021 at refuse dumps in Gdańsk-Szadółki. (1) – species, (2) – numbers, (3) – total

Gatunek (1)	Liczebność (2)
<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	60
<i>Larus canus</i>	220
<i>Larus marinus</i>	96
<i>Larus argentatus sensu lato</i>	5200
<i>Larus fuscus</i>	2
Razem (3)	5578

i w całej Polsce (Chylarecki et al. 2018), jest utrudniona przez fakt, że w ciągu dnia licznie gromadzi się on także poza zbiornikami wodnymi, tj. na polach uprawnych z ozimną (Rees et al. 1996). Jednak wyjątkowo wysoka, jak na Zatokę Gdańską, liczebność tego gatunku odnotowana zimą 2021 roku wskazuje na rzeczywisty wzrost jego liczebności.

Liczebność mewy srebrzystej na składowisku komunalnym koło Gdańska, po wprowadzeniu segregacji odpadów oraz silnemu ograniczeniu powierzchni otwartych kwater, utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie 3,5–5,5 tys. osobników (Meissner et al. 2017, 2018, 2019, 2020). Największe koncentracje tego gatunku obserwuje się w Porcie Gdynia, gdzie ptaki te żerują w miejscach przeładunku śrutu zbożowej. Bardzo licznie gromadzą się tam też krzyżówki. W lutym 2021, gdy odnotowano maksymalną liczebność obu tych gatunków (tab. 1), aż 57% mew srebrzystych i 60% krzyżówek zaobserwowanych podczas tego liczenia przebywało na terenie tego portu.

W styczniu i lutym całkowita liczebność ptaków wodnych przebywających w przybrzeżnej strefie zachodniej części Zatoki Gdańskiej wyniosła odpowiednio 115 i 132 tys. osobników, a w każdym z miesięcy między wrześniem i kwietniem przekraczała poziom 20 tys. ptaków (tab. 1), wskazywany przez BirdLife International jako wyznacznik miejsc koncentracji ptaków o znaczeniu globalnym (Heath & Evans 2000). Zachodnia część Zatoki Gdańskiej jest więc jednym z najważniejszych miejsc koncentracji ptaków wodnych zarówno w Polsce, jak i w całym basenie Bałtyku.

Na poszczególnych odcinkach ptaki liczyli: S. Buczyńska, S. Bzoma, S. Huzarski, A. Janczyszyn, P. Janowski, A. Kośmicki, M. Kozakiewicz, W. Meissner, A. Niemczyk, Z. Pestka, S. Sosnowski, K. Stępniewska, K. Stępniewski, M. Ściborski, H. Trzeciak, J. Typiak, C. Wójcik i G. Zaniewicz. Wszystkim Im serdecznie dziękujemy. Praca Grupy Badawczej Ptaków Wodnych KULING nr 171.

Summary: Numbers of waterbirds in the Bay of Gdańsk between September 2020 and April 2021. The Bay of Gdańsk was partly covered by ice in January and February, mainly in its shallowest part within the Bay of Puck. Despite low winter temperatures numerous Eurasian Wigeons *Mareca penelope* and Gadwalls *M. strepera* were found in the bay, while during earlier winters they were much less abundant. In January and February the recorded numbers of Mallards *Anas platyrhynchos*, Whooper Swans *Cygnus cygnus* and Eurasian Coots *Fulica atra* were the highest compared to the numbers found across the last 37 years. Numbers of other species, like the Common Pochard *Aythya ferina*, Tufted Duck *A. fuligula*, Greater Scaups *A. marila* and Common Goldeneye *Bucephala clangula*, were also very high. The largest concentrations of Herring Gulls *Larus argentatus* and Mallards were observed in places of transshipment of grain meal in the port of Gdynia: in February 2021 57% of Herring Gulls and 60% of Mallards were found there. The total number of waterbirds observed between September and April, qualify the western part of the Bay of Gdańsk as a the area of bird concentration on a global scale.

Literatura

- Chylarecki P., Chodkiewicz T., Neubauer G., Sikora A., Meissner W., Woźniak B., Wylegała P., Ławicki Ł., Marchowski D., Betleja J., Bzoma S., Cenian Z., Górski A., Korniluk M., Moczarska J., Ochocińska D., Rubacha S., Wieloch M., Zielińska M., Zieliński P., Kuczyński L. 2018. Trendy liczebności ptaków w Polsce, ss. 471. GIOŚ, Warszawa.
- Heath M.F., Evans M.I. (eds). 2000. Important Bird Areas in Europe: priority sites for conservation, Northern Europe. Birdlife International, Cambridge.
- Kaczorowski G. 2017. Ptaki wodno-błotne Non-Passeriformes stawów rybnych Okołowice w latach 2012–2014. *Naturalia* 5: 42–73.
- Lehikoinen A., Jaatinen K., Vahatalo A.V., Preben C., Crowe O., Deceuninck B., Hearn R., Holt C.A., Hornman M., Keller V., Nilsson L., Langendoen T., Tomankova I., Wahl J., Fox A.D. 2013. Rapid climate driven shifts in wintering distributions of three common waterbird species. *Glob. Change Biol.* 19: 2071–2081.
- Meissner W., Kośmicki A., Kozakiewicz M., Kaszak S. 2017. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2016–kwiecień 2017. *Ornis Pol.* 58: 203–207.
- Meissner W., Stępniewska K., Kaszak S., Kośmicki A., Janczyszyn A., Kozakiewicz M. 2019. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2018–kwiecień 2019. *Ornis Pol.* 60: 227–233.
- Meissner W., Stępniewska K., Kośmicki A., Bzoma S. 2020. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie maj 2019–kwiecień 2020. *Ornis Pol.* 60: 245–252.
- Meissner W., Stępniewska K., Kośmicki A., Kozakiewicz M., Ściborski M. 2018. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie wrzesień 2017–kwiecień 2018. *Ornis Pol.* 59: 163–168.
- Nagy S., Flink S., Langendoen T. 2014. Waterbird trends 1988–2012. Results of trend analyses of data from the International Waterbird Census in the African-Eurasian Flyway. *Wetlands International*, Ede.
- Pavón-Jordan D., Fox A.D., Clausen P., Dagys M., Deceuninck B., Devos K., Hearn R.D., Holt C.A., Hornman M., Keller V., Langendoen T., Ławicki Ł., Lorentsen S.H., Luiguj L., Meissner W., Musil P., Nilsson L., Paquet J. Y., Stipniec A., Stroud D.A., Wahl J., Zenatello M., Lehikoinen A. 2015. Climate-driven changes in winter abundance of a migratory waterbird in relation to EU protected areas. *Divers. Distrib.* 21: 571–582.
- Rees E.C., Kirby J.S., Gilburn A. 1996. Site selection by swans wintering in Britain and Ireland; the importance of habitat and geographic location. *Ibis* 139: 337–352.
- Stasiak J., Zawadzki M., Leszczyński M. 2018. Ptaki Zbiornika Turawskiego w latach 1992–2018. *Ptaki Śląska* 25: 5–42.
- Sulek J., Grzegolec A., Szczepaniak W. 2014. Ptaki Zbiornika Chańcza w latach 1990–2013. *Naturalia* 2: 3–31.
- Szlama D., Ostański M., Profus P. 2008. Awifauna zbiornika retencyjnego Dzierżno Duże na Górnym Śląsku. Cz. III. Znaczenie zbiornika i jego otoczenia dla przelotów i zimowania ptaków. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 64: 3–48.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Zielińska M. 2004. Lęgowe ptaki wodno-błotne rezerwatu przyrody „Ptasi Raj” przy ujściu Wisły Śmiałej w latach 1996–2001. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 60: 30–40.